

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Бердянський державний педагогічний університет
Факультет філології та соціальних комунікацій
Кафедра української та зарубіжної літератури і порівняльного
літературознавства

Матеріали
Міжнародної наукової конференції
**«Вихід за межі:
інклюзивна література як голос
“іншого”»**

Запоріжжя, 2024 рік

УДК 82.09'06-056.2/.3(082)

Редакційна колегія:

Новик О.П., доктор філологічних наук, професор кафедри української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства, Бердянський державний педагогічний університет; **Харлан О.Д.**, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства, Бердянський державний педагогічний університет

*Друкується за рішенням вченої ради
соціально-гуманітарного факультету з використанням дистанційних технологій
Бердянського державного педагогічного університету
(протокол № 1 від 2.09.2024 р.)*

В 54 Вихід за межі: інклюзивна література як голос “іншого”: матеріали міжнародної наукової конференції (26–27.09.2024 р.) / [ред.кол.О. П. Новик, О.Д. Харлан]. Запоріжжя: БДПУ, 2024. 128 с. (електронне видання)

У збірнику вміщено матеріали доповідей і повідомлень міжнародної наукової конференції, що відбулася на базі факультету філології та соціальних комунікації Бердянського державного педагогічного університету. Конференцію було присвячено питанням інклюзії в культурі, літературознавстві, проблематика доповідей спирається на потреби наукового літературознавства та практики викладання літератури у контексті студій про інклюзивну літературу а проблеми іншості.

Матеріали збірки можуть бути використані вчителями та студентами-філологами, викладачами, аспірантами, а також усіма, хто цікавиться сучасними проблемами дослідження літератури.

УДК 82.09'06-056.2/.3(082)

За зміст статей і правильність цитування відповідальність несуть автори

© Бердянський державний педагогічний університет, 2024

© Автори статей, 2024

Зміст

Прізвище, ім'я	Назва статті	сторінки
Бобилков В. В.	Інклюзивна література: відкриття дверей до різноманітності	6
Богданова М.М.	Специфіка викладання практикуму з виразного читання майбутнім вчителям-філологам під час війни	9
Богданова М.І.	Портрет як структурно-змістовий аспект дослідження образу персонажа художнього твору	11
Бойко Н. Т.	«Хвора душа»: травми і хвороби у творах Олександра Кониського	13
Борзенко О. І.	Опанас Маркович і Катерина Керстен: до історії літературного побуту ХІХ ст.	16
Гальчук О.В.	«Інша» / «інший» у картині світу автора (на матеріалі малої прози Галини Пагутяк)	19
Гоголя М. П.	Репортаж українських «неповерненців» (Докія Гуменна, Іван Дубинець)	22
Годік К.О.	Голос іншого як прийом проговорення глобальної проблеми	26
Головань Т.П.	Філософія хвороби у творчості Олексія Плюща	28
Горбач Н.В.	«Хіба божевільних виліковують?»: проблема іншування хворого в повісті О. Сайко «Птахи завжди повертаються»	32
Гурдуз А.І.	«Інші» у фентезі перших десятиліть ХХІ ст.: маски і ролі	36
Демідова Є.В.	«Перевтілення – як спосіб бути почутим (за новелою Ф. Кафки «Перевтілення»)»	39
Журба С.С.	Художня інтерпретація внутрішнього світу онкохворої дитини у творі «Оскар і Рожева Пані» Еріка-Емманюеля Шмітта	42
Зарва В.А.	Репрезентація дисабілітативної героїні в романі «Не сповна розуму» («Out of My Mind») Шерон Дрейпер	45
Землянська А.В.	Образ людини з особливими потребами в сучасній кіноіндустрії	47
Кізілова Д.О.	Інклюзивна література як спосіб	
Мельникова Ю.О.	порозуміння «різних»	51

Косінова О.М.	Мотив хвороби у творах українських письменників: інтермедіальний аспект (На матеріалі повісті В. Короленка «Сліпий музикант»)	53
Костромицький Р.І.	Художнє дослідження проблеми самоідентифікації особистості у фільмі Дені Вільнева «Той, хто біжить по лезу 2049»	56
Крупка М.А.	Інвалідність як маркер інакшості у художній свідомості сучасної літератури (На прикладі роману Галини Вдовиченко «Найважливіше – наприкінці»)	59
Кулешір М.М.	Особистісні ідіосинкразії в повісті К. Гагерупа «Вище за небо»	62
Кутєпова А.М.	Дотримання гендерного балансу у	
Мельнікова Ю.О.	медіаматеріалах на тлі війни	66
Лелека Ю.М.	Інклюзивний дизайн у соціальних мережах	70
Костромицький Р.І.		
Маценка С. П.	Спектакль гротескного тіла: «Малюк Цахес на прізвисько Цинобер» Е.Т.А. Гофмана із перспективи студій дизабіліті	73
Мельніков А.Г.	Безбар'єрний геймінг: інклюзія у сучасних	
Мельнікова Ю.О.	відеоіграх	76
Ніколаєнко В. М	Дитина з інвалідністю в часи голодомору в романі Н. Чайковської «Очевидець»	79
Новик О.П.	Ейджизм як частина повсякденності творів «Нова стара баба» Лариси Денисенко та «Червоні хащі» Фоззі	82
Оздемір Д.О.	Жіноча ідентичність у контексті політичних і соціальних змін: репрезентація жінок у графічному романі «Персеполіс» Маржан Сатрапі	85
Приходько А.Б.	Особистості з особливостями: інклюзивний вимір роману «Гра престолів. Пісня льоду та полум'я. Книга перша» ДЖ.Р.Р. Мартіна	87
Резніченко Ю.О.	Художнє відтворення світосприйняття дитини в наративі повісті «Рікі та дороги»	

	Марка Лівіна	90
Сажина А. В.	Навчання та виховання в ізоляції: за романом «Кімната» Е. Доног'ю	93
Смирський К.	Образ Ніка Каррауея з роману «Великий Гетсбі» в контексті ЛГБТ-студій	96
Свіца Т.В.	Проблема вимушеної еміграції в романі Івана Білика «Танго»	98
Тичініна А.Р.	Травми як каталізатори креативності інакшого: виключення, сегрегація, інтеграція у романі Д. Овенс «Там, де співають раки»	102
Тищук А.Е.	Диджиталізація як шлях до безбар'єрності та інклюзивності в освітньому процесі	105
Федоренко О. Б	Козаки-характерники з фізичними вадами в українському романі ХХ століття	108
Федько О.Ю.	Пошуки нормальності у «Біографії випадкового чуда» Т. Малярчук	111
Харлан О.Д.	Серед ворогів: трагедія військового полону в сучасній українській прозі	114
Штанюк О.М.	Почути «Іншого»: голос Іґбо в нігерійській літературі	117
Шубравська О. В.	Художня роль образу здорової/хворої людини у драмі Сидора Воробкевича «Блудний син»	120
Шуміло С. М.	Хвороба як зустріч з Богом у літературі Київської Русі	123

часів. Йому це більш ніж вдалося” [2]. Дені Вільнева постійно експериментує з жанрами та формами, досліджуючи складні філософські питання, що робить його одним із провідних режисерів сучасного кінематографа.

Література

1. Ромні Джонатан. Фільм тижня: «Той, що біжить по лезу 2049». Film Comment. 4 жовтня, 2017 р. URL:<https://www.filmcomment.com/blog/film-week-blade-runner-2049/> (20.09.2024).
2. Weiss Max. Review: Blade Runner 2049. Settlein for thislongbutdazzlingsequeltothe 1982 sci-finoirclassic. The Baltimore. October 11, 2017. URL:<https://www.baltimoremagazine.com/section/artsentertainment/review-blade-runner-2049/> (20.09.2024).

Крупка М.А.,

кандидатка філологічних наук,
Рівненський державний гуманітарний університет

ІНВАЛІДНІСТЬ ЯК МАРКЕР ІНАКШОСТІ У ХУДОЖНІЙ СВІДОМОСТІ СУЧАСНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ ГАЛИНИ ВДОВИЧЕНКО «НАЙВАЖЛИВІШЕ – НАПРИКІНЦІ»)

Художня свідомість сьогодення відзначається особливою увагою до проблем тілесності, що виплаває з вітчизняних політичних реалій і наслідків, до яких вони призводять – інвалідизації населення внаслідок бойових дій. Водночас концепт хвороби має в українському культурному просторі свою історію, хоча і недостатньо артикульовану, адже донедавна ця тема перебувала на маргінесах, оскільки суперечила магістральній культурософській установці на культ здорового тіла. Філософія Ольга Гомілко розглядає тілесність як важливу передумову суспільного життя: «Крізь розмаїття тілесних індивідуальностей неодмінно проступає соціально нормативне тіло: те, котре відповідає вимогам і потребам суспільного життя» [2, с. 199], при тому будь-яке відхилення від нормативності переводить особу в категорію інакшості.

Головна героїня роману Галини Вдовиченко «Найважливіше – наприкінці» осмислює досвід співжиття з чоловіком, який переніс інсульт, що спровокував хворобливий стан та зрештою призвів до смерті. Сама

авторка наголошує на автобіографічності описаної історії [5], адже спочатку текст задумувався як приватний щоденник: «Записуватиму, щоб не з'їхати з глузду. Розповім це паперові. Писання – як милиці, чом би ні?» [1, с. 91] з виразною терапевтичною місією, тому що хвороба як пограничний екзистенційний досвід стає випробуванням не лише для недужого, але й кардинально змінює життєві вектори оточення, «хворобі мало однієї голови, вона пожадливо заглядається на іншу» [1, 92].

Завдяки письмовій розмові оповідачка проходить цю межову ситуацію, переосмислює подружнє життя і доходить висновку: «Як добре, думає жінка в чорному, як добре я зробила, що на початку літа вийшла за нього заміж. Якби не побралися, то шкодувала б усе подальше життя» [1, 152]. Письменниця моделює своєрідний спосіб перемогти смерть через любов. Оксана Забужко зазначає: «Кохання і смерть, сказавши простіше, – то ніби завжди відкриті «незарослі тім'ячка» цивілізації, зони «відкритої пульсації» природи в людській культурі, і тому саме через них найточніше можна промацати, у кожній окремо взятій точці історичної шкали, тієї культури автентичний «пульс» – і реставрувати за його биттям цілу, притаманну їй, картину світу, аж до найтрудніше реєстрованих проявів «колективного несвідомого» включно» [4, 104]. Традиційний родинний наратив набуває форми екзистенційного випробування почуття людини. У романі розгортається історія стосунків подружжя, яке прожило у шлюбі тридцять п'ять років, ведучи невпинну боротьбу за лідерство, прагнучи змінити один одного, задовольнити особисті амбіції («Часом видавалося, ніби їм удвох нема особливо про що говорити» [1, 15]), і лише хвороба чоловіка у всій її трагічності оприявнила наскільки міцним та фундаментальним є любовний зв'язок між ними: вольова та самодостатня жінка постає дбайливою та самовідданою дружиною («Його хвороба змінила ставлення до того, що Галя вважала зайвим у стосунках» [1, 88]). Славою Жижек, аналізуючи подібну ситуацію, зауважує, що саме в цей момент виникає істинна любов: «тут ми стаємо свідками того високого моменту, коли люблений перетворюється на люблячого, подаючи свою руку й «повертаючи любов» /.../ Це обернення позначає собою точку суб'єктивізації: об'єкт любові перетворюється на суб'єкта в ту саму мить, коли відповідає на поклик любові» [3, 92].

У центрі нашого дослідження лежить саме аспект хворобливої тілесності, що становить змістове наповнення сюжету роману. Нараторка послідовно з репортерською спостережливістю занотує зміни, які відбуваються з чоловіком під впливом хвороби: день за днем він втрачає фізіологічні функції та ментальне здоров'я, відмовляється від своїх звичок та уподобань, змінює характер і стиль життя. «Немічна плоть стає на

перепоні життєвих рухів людини. Вона унеможлиблює багато прагнень і перспектив, зосереджуючи на собі увагу й зусилля особистості» [2, с. 142], – зазначає Ольга Гомілко.

Образ героя маркований втратою влади над власним життям. У поведінці чоловіка діагностується взаємопов'язаність фізичного, морального і ментального стану: фізіологічна деградація провокує психічну нестабільність персонажа («Що більше потребує допомоги, то злостивіший. Лається, матюкається. Шаленіє від своєї безпомічності» [1, 18]) і зрештою призводить до втрати автентичної особистості та перетворення на іншого: «Цей сивий худорлявий бородань, що важко дихає й не озивається на одне слово, заледве нагадує того повновидого усміхненого, самовпевненого чоловіка, яким він був колись» [1, 147]. Оповідачка фіксує два психологічні стани хворого, що кардинально різняться один від одного, але обидва є проєкцією колишньої вдачі чоловіка, увібравши і гіперболізувавши риси, які були в здорової людини («Спробуй витримати цю гойдалку – туди-сюди, від крайньої точки до крайньої точки, то тихий і лагідний, то злоріка-тиран» [1, 91]).

З медичною точністю у романі представлено клінічну картину перетворення людини на іншого: фізична неміч («Його хитке малосиле тіло викликає щемку жалість. М'язи рук опали, він не годен опертися як слід на ті руки, та й ноги тремтять» [1, 104]); зміна мови («Теперішній його кволий голос належав іншій людині, втомленій і відстороненій від усього» [1, 107]); втрата рухової активності та координації (ходить лише навколо будинку в тому самому напрямку: «Йому важливо було бачити перед очима звиклу, заспокійливу картинку. Коли все на місцях, світові можна довіряти» [1, 89]); порушення пам'яті: не згадає вчорашніх подій («Вона знову пояснювала, розповідала, наче вперше, про те, що сталося на дачі» [1, 68]) натомість детально відтворює минуле (подорож до Криму) та живе спогадами про дитинство; зміна статури тіла («Останнім часом він помітно схуд, ... вона бачить, як він зменшився, збігся, здитинів» [1, 74]), хоча завжди дуже смачно готував і мав зайву вагу; зміна характеру («Ніколи таким слухняним не був» [1, 127]); апатія: чоловік живе у власному світі, куди лише частково досягають зовнішні подразники («У нього завжди були допитливі очі, а тепер у них лише зрідка зринає колишня цікавість до людей, до всього навколо» [1, 77]); інфантилізація («Усе відчутніше прозирав у його рисах хлопчик, яким він був колись, якого вона ніколи не бачила – цей хлопчик потребував милосердя й прощення» [1, 133]); зміна звичок: відмовляється від музикування, втрачає інтерес до одягу («Зараз він чимдалі частіше поринав у байдужу відстороненість» [1, 98]); втрата комунікативних

навичок: «Його телефон онімів...повноцінного спілкування вже не було. Минули часи, коли Віктор не випускав мобілки з рук по кілька годин поспіль – усе говорив і говорив з кимось. Мав пекучу потребу спілкуватися» [1, 135].

У романі Галини Вдовиченко «Найважливіше – наприкінці» оприявлено механізми функціонування хвороби, яка змінює поведінкові патерни персонажа, руйнує тіло та призводить до деформації особистості.

Література

1. Вдовиченко Г. Найважливіше – наприкінці. Львів: Видавництво Старого Лева, 2019. 336 с.
2. Гомілко О. Метафізика тілесності: концепт тіла у філософському дискурсі. Київ : Наукова думка, 2001. 340 с.
3. Жижек С. Метастази насолоди. Шість нарисів про жінку й причинність. Київ: Альтернативи, 2000. 187 с.
4. Забужко О. Notre Dame d'Ukraine. Леся Українка в конфлікті міфологій. Київ: Факт, 2007. 640 с.
5. Захарова І. Відвертий текст про стосунки: роман Галини Вдовиченко «Найважливіше – наприкінці». URL: <https://bookforum.ua/uk/p/vidvertij-tekst-pro-stosunky-roman-galyny-vdovychenko-najvazhlyvishe-naprykintsi> (05.08.2024).

Кулешір М.М.,

викладач,

Київський національний лінгвістичний університет

ОСОБИСТІСНІ ІДІОСИНКРАЗІЇ В ПОВІСТІ К. ГАГЕРУПА «ВИЩЕ ЗА НЕБО»

Норвезька література представлена багатьма відомими іменами, з поміж яких чільне місце посідає Клаус Гагеруп (норв. Klaus Hagerup). К. Гагеруп (5 березня 1946, Осло, Норвегія – 20 грудня, 2018, Осло, Норвегія) народився та виховувався в інтелігентній сім'ї, де закономірно очікувано панувала інтелектуально-творча атмосфера. Проте літературна творчість захопила К. Гагерупа не одразу. В дитинстві він мріяв не про письменницьку кар'єру, а про медалі та п'єдестали олімпійського чемпіона з метання списа. Захоплення спортом згодом поступається палкому інтересові до театру. Якщо мрія про спортивні досягнення залишилася нереалізованою, то в театральній сфері К. Гагеруп здобував ґрунтовну освіту – як акторську, так і режисерську, після чого став